

TALOUSARVION LAADINTAOHJEET

TALOUSARVIO 2026 JA TALOUSSUUNNITELMA 2027-2028

Kuntalain mukaan kunnanvaltuusto vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto päättää kuntastrategiasta, talousarviosta ja taloussuunnitelmasta (KuntaL 14 §).

Talousarvion valmistelusta vastaa kunnanhallitus sekä kukin toimielin omalla tehtäväalueellaan (KuntaL 39 §). Kunnallisessa liikelaitoksessa valmistelusta vastaa johtokunta (KuntaL 67 §).

- Kuntalain 110 §:n mukaan kunnanvaltuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.
- Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Taloussuunnitelman tasapainossa voidaan ottaa huomioon talousarvion laadintavuoden taseeseen kertyväksi arvioitu ylijäämä. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä. Kuntarakenelaisissa tarkoitetun uuden kunnan alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa kuntajaon muutoksen voimaantulosta. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidystä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan (KuntaL 110 §).
- Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tulotarvot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. (KuntaL 110 §).

Talousarvion ja -suunnitelman valmistelun lähtökohdat

Kunnanhallitus on linjannut talousarvion valmistelun periaatteita ja päättänyt, että kunnan taloutta ja palvelutoimintaa hoidetaan siten, että kunnan talous pysyy tasapainossa ja että talousarviota tullaan valmistelevaan siten, että vuosikate ylittää lainan lyhennykset sekä investoinnit, jolloin turvataan kunnan maksuvalmius.

Kunnanhallitus päättää 15.9.2025 kokouksessaan vuoden 2026 talousarvioraamista sekä talousarvion ja -suunnitelman laadinnan periaatteista. Talousarviovalmistelun tavoitteena on, että kunnanvaltuusto voi päättää talousarviosta 15.12.2025 kokouksessaan.

Tammelan kunnalla on edessään tulevien vuosien aikana haasteita talouden, toiminnan ja investointitason sopeuttamisessa nykyiseen rahoitusmalliin. Taloussuunnitelmakaudelle ajoittuvia kustannuksia mahdollisesti lisääviä ja valmistelun vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi palkkasopimusten vaikutukset palkkamenoihin. Myös TE-palveluiden siirtyminen kuntien vastuulle 1.1.2025 alkaen vaikuttaa edelleen kustannuksia lisäävänä tekijänä.

Talousarvioraamin valmistelun lähtökohdat

Talousarvioehdotuksen 2026 raami perustuu vuoden 2025 talousarvioon.

Talousarvioraamin valmistelun keskeisimmät muutokset koskevat valtionosuuksien ja verotulojen kehitysarvioita sekä kunta-alan työehtosopimusten mukaisia palkankorotuksia. Palveluiden ostoihin on arvioitu 1,8 % korotus vuodelle 2026.

Tammelan kunnanvaltuusto hyväksyi 12.6.2023 § 18 uuden kuntastrategian ”Kahden kansallispuiston koti”. Kuntastrategiassa on esitetty tavoitteita myös Tammelan kunnan talouden osalle esim. talouden tasapainoon pyritään mitoittamalla palvelujen tuottamisessa tarvittavat henkilö- ja tilaresurssit oikein. Palvelualueiden tulee toteuttaa kuntastrategiaa talousarvion valmistelussa.

Palkat

Keväällä 2025 solmittu kunta-alan työsopimus on voimassa helmikuun 2028 loppuun asti. Sopimuskauden aikana palkankorotuksia maksetaan yhteensä 7,37 prosenttia. Vuoden 2026 talousarvioraamissa on huomioitu palkkakustannuksen nousu, joka on 3,18 prosenttia vuonna 2026 sekä 1.10.2025 tulevat palkankorotukset.

Vuoden 2026 palkkamenot on arvioitu talousarvioraamissa lisäämällä vuoden 2025 talousarvion palkkoihin 3,18 prosentin palkkojen korotus. Palkkojen sivukulut on laskettu vuoden 2025 sivukululaskennan perusteella. Syksyllä, kun kuntakohtaiset sivukuluprosentit tarkentuvat, ne huomioidaan varsinaisessa vuoden 2026 talousarvioehdotuksessa.

Verorahoitus

Verotulot on arvioitu Kuntaliiton elokuussa julkaiseman kuntakohtaisen veroennustekehikon mukaisesti, jossa kunnan verotulojen on arvioitu kasvavan vuodesta 2025 vuoteen 2026 noin 0,29 milj. euroa (3,6 %). Vuonna 2027 kasvun on arvioitu olevan noin 2,8 % ja vuonna 2028 noin 2,5 %.

Valtionosuudet

Valtionosuudet on arvioitu raamissa Kuntaliiton 26.6.2025 julkaiseman ja 13.8.2025 päivittämän valtionosuuslaskelman mukaisesti. Viimeisimpien valtionosuusarvioiden mukaan kunnan valtionosuuksien on arvioitu kasvavan n. 0,12 milj. vuodesta 2025.

Valtiovarainministeriön sekä Kuntaliiton arviot taloussuunnitelmakauden 2026–2028 verotilityksistä ja valtionosuuksista tarkentuvat syksyllä talousarvion valmistelun aikana ja tarkentuneita arvioita tullaan päivittämään syksyllä varsinaisen talousarvioehdotuksen valmistelussa.

Poistot ja korkokustannukset

Tammelan kunnan vuosittaiset poisto- ja korkomenot kasvavat talousarviovuonna 2026. Yhtenäiskoulu Harmonian rakentamisen jälkeen kunnan vuosittaiset poistot ovat kasvaneet ja vuonna 2026 ne ovat noin 2 503 300 euroa ja korkokulut ovat noin 480 500 euroa.

Ohjeet / talousarvion valmistelu palvelualoilla

Palvelualueiden tulee talousarvioesityksiä tehdessään noudattaa annettua raamia. Mikäli annettun raamin nettomäärä ei riitä nykyisen/suunnitellun tasoisen toiminnan ylläpitämiseen, niin silloin on harkittava toiminnan laadun ja määrän supistamista ja/tai toiminnan uudelleen järjestelyjä.

Talousarvion valmistelussa tulee myös kiinnittää erityistä huomiota tulojen kertymiseen. Toimintatuotot tulee arvioida mahdollisimman tarkalla tasolla sekä huolehtia siitä, että asiakasmaksut on päivitetty ja muut mahdolliset maksutulot on arvioitu mahdollisimman tarkalla tasolla.

Kunnanhallitus antaa kunnanjohtajalle ja palvelualoille seuraavat talousarvioehdotuksen laadintaohjeet:

- palvelualojen tulee laatia talousarvioehdotuksensa siten, että toimialojen ulkoiset käyttötulouden luvut on tallennettu Pro Economican 2.10.2025 mennessä,
- talousarvioesityksessä palkkamenojen kasvu ilman uusia vakansseja arvioidaan keskitysti kaikilla sopimusaloilla olevan 3,18 %,
- toimintamenoissa on arvioitu palveluiden ostossa 1,8 % korotus
- talousarvioraami ei sisällä uusia henkilöstölisäyksiä.

Kunnanhallituksen 15.9.2025 hyväksymä talousarvioraami vuodelle 2026 on seuraava:

Toimielin		TP 2024	TA 2025	TA 2026
Keskusvaalilautakuntapalvelut	Tuotot	0	0	0
	Kulut	0	0	-1 000
	Toimintakate	0	0	-1 000
Tarkastuspalvelut	Tuotot	0	0	0
	Kulut	0	0	-19 100
	Toimintakate	0	0	-19 100
Hallinto- ja kehittämispalvelut	Tuotot	375 693	121 105	114 400
	Kulut	-3 369 319	-3 532 416	-3 611 100
	Toimintakate	-2 993 626	-3 411 311	-3 496 700
Sivistyspalvelut	Tuotot	645 257	530 360	545 200
	Kulut	-10 846 658	-10 820 296	-11 023 600
	Toimintakate	-10 201 401	-10 289 936	-10 478 400
Tekniset palvelut	Tuotot	3 516 552	3 073 135	2 878 200
	Val.om.käyt.		35 000	35 000
	Kulut	-5 812 993	-5 614 824	-5 677 800
	Toimintakate	-2 296 441	-2 506 689	-2 764 600
YHTEENSÄ	Tuotot	4 537 502	3 724 600	3 537 800
	Val.om.käyt.		35 000	35 000
	Kulut	-20 028 970	-19 967 536	-20 332 600
	Toimintakate	-15 491 468	-16 207 936	-16 759 800
Verotulot		13 857 574	14 140 142	14 432 000
Valtionosuudet		4 427 206	4 499 022	4 623 600
Rahoituserät		-289 629	-420 500	-480 500
Vuosikate		2 503 682	2 010 728	1 815 300
Poistot ja arvonalentumiset		-1 841 646	-2 121 054	-2 503 300
Tilikauden tulos		662 036	-110 326	-688 000
Satunnaiset erät		-1 784 597	0	0
Poistoeron muutos		117 114	111 326	106 100
Tilikauden tulos		-1 005 447	1 000	-581 900

TAMMELA

www.tammela.fi

Talousarvioraamin valmistelun käytännön ohjeet

Talousarviokirjan valmistelupohja

Talousarviokirjan valmistelupohja tallennetaan Teams-ryhmätyötilaan:

Talous -> Yleinen -> Tiedostot -> Talousarvio -> TA 2026

Valmistelupohjaan on edellisen vuoden tekstit merkitty [sinisellä fontilla](#). Tekstien valmistuttua, tulee tekstin fontti muuttua mustalle fontille.

Talousohjelmat täydentävät talousarviokirjan määrärahojen vertailutaulukot keskitetysti talousarviovuodelle 2026 ja taloussuunnitelmavuosille 2027-2028

Käyttötalousosa

Palvelualueet esittävät talousarviokirjan käyttötalousosassa perustelut seuraavan kaavan mukaan:

- Toiminnan kuvaus
  - o kuvataan palvelualueen keskeisiä toimintoja esim. mistä huolehditaan, mistä vastataan, mitä tuotetaan, mitä kehitetään ym.
- Toiminnalliset muutokset
  - o kuvataan tiedossa olevat toimintaympäristön muutokset
- Henkilöstömuutokset
  - o esitetään palvelualueen henkilöstölisäykset, vähennykset, tehtäväjärjestelyt ym.
- Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet

Palvelualueen toiminnalliset tavoitteet tulee laatia siten, että niissä huomioidaan Tammelan kunnan ”Kahden kansallispuiston koti” -kuntastrategia tavoitteissa, toimenpiteissä ja mittareissa.

Palvelualueiden tulee laatia 1–4 toiminnallista tavoitetta kullekin palvelualueelle. Toiminnalliset tavoitteet tulee johtaa kuntastrategiasta ja niiden yhteys strategian toteuttamiseen tulee olla selkeä.

Määrärahojen ja tuloarvioiden tallennus

Määrärahat ja tuloarviot syötetään ProEconomicaan tileittäin kustannuspaikoille. Määrärahat ja tuloarviot syötetään 100 euron tarkkuudella.

Valtuuston hyväksymässä talousarviossa määrärahat ja tuloarviot hyväksytään toimialatasolla.

Palkkamäärärahojen tallennus

Palvelualat tallentavat palkkatiedot Pro Economicaan Kuntalaskennan lähettämien palkkatietojen pohjalta. Kuntalaskennan lähettämässä palkkataulukoissa on huomioitu 3,18 prosentin työmarkkinasopimuksiin perustuvat palkankorotukset.

Investointiosa

Investointiosassa kunnanvaltuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot investoinneille.

Investointiosaan kirjataan ainoastaan aktivoitavista pysyvien vastaavien hankinnoista ne, joiden alaraja on vähintään 10.000 euroa.

Talousarviokirjan investointiosan tallennuspohja on tallennettu Teams-ryhmätyötilaan:

Talous -> Yleinen -> Tiedostot -> Talousarvio -> TA 2026 -> Investoinnit

Vuoden 2026 talousarvioehdotuksen valmistelun aikataulu

- 15.9.2025 Kunnanhallitus antaa yksityiskohtaiset laadintaohjeet ja talousarvioraamin

Lautakuntien talousarvioehdotuksen käsittelyaikataulu (investoinnit, käyttötalousosa ja toiminalliset tavoitteet)

- 22.10.2025 Sivistyslautakunnan käsittelee sivistyslautakunnan talousarvioehdotuksen
- 9.10.2025 Tekninen lautakunta käsittelee teknisen lautakunnan talousarvioehdotuksen
- 8.10.2025 Ympäristölautakunta käsittelee ympäristötoimen talousarvioehdotuksen
- 3.11.2025 Kunnanhallitus käsittelee kunnanhallituksen alaisen toiminnan ta-ehdotuksen
- lokakuussa 2025 Tarkastuslautakunta käsittelee tarkastuslautakunnan talousarvioehdotuksen

Kunnanjohtajan talousarvioehdotus

- 03.11.2025 hallitukselle esitellään lautakuntien talousarvioehdotukset

Veroihin liittyvä päätöksenteko

- 03.11.2025 Kunnanhallitus käsittelee verot
- 10.11.2025 Kunnanvaltuusto hyväksyy verot

Talousarviokirjan hyväksyminen

- 01.12.2025 Kunnanhallitus käsittelee talousarvion (27.11. esityslista lähetetään)
- 15.12.2025 Kunnanvaltuusto hyväksyy talousarvion

